

Lieta C-518/22

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2022. gada 3. augusts

Iesniedzējtiesa:

Bundesarbeitsgericht (Vācija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2022. gada 24. februāris

Prasītāja un revīzijas sūdzības iesniedzēja:

J.M.P.

Atbildētāja un atbildētāja revīzijas tiesvedībā:

AP Assistenzprofis GmbH

Pamatlietas priekšmets

Prasība par kompensācijas samaksu sakarā ar diskrimināciju vecuma dēļ

Iesnieguma priekšmets un juridiskais pamats

Direktīvas 2000/78/EK 4. panta 1. punkta, 6. panta 1. punkta, 7. panta un 2. panta 5. punkta interpretācija, ņemot vērā Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 19. pantu, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas noteikumus; LESD 267. pants

Prejudiciālais jautājums

Vai Direktīvas 2000/78/EK 4. panta 1. punkts, 6. panta 1. punkts, 7. pants un/vai 2. panta 5. punkts Eiropas Savienības Pamattiesību hartas prasību, kā arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 19. panta gaismā var tikt interpretēts tādejādi, ka tādā situācijā kā pamatlietā var būt attaisnojama tieša diskriminācija vecuma dēļ?

Atbilstošās starptautisko tiesību normas

Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām (turpmāk tekstā – “*CRPD*”) preambulas c), h), j) un n) punkts un 1., 3., 5., 12. un 19. pants.

ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārējā komentāra Nr. 5 (2017) par neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā II sadaļas 16. punkta a) apakšpunkts un IV sadaļas 80. punkts.

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “*Harta*”) 1., 7., 21. un 26. pants

Padomes Direktīvas 2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (OV 2000, L 303, 16. lpp.) 1., 2., 4., 5., 6. un 7. pants.

Atbilstošās valsts tiesību normas

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland [Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikums] 1. un 2. pants

Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz [Vispārējais likums par vienlīdzīgu attieksmi] (turpmāk tekstā – “*AGG*”) 1., 3., 5., 7., 8., 10. un 15. pants

Sozialgesetzbuch Erstes Buch [Sociālā nodrošinājuma kodeksa I grāmata] (turpmāk tekstā – “*SGB I*”) – Vispārīgā daļa, 33. pants

Sozialgesetzbuch Neuntes Buch [Sociālā nodrošinājuma kodeksa IX grāmata] (turpmāk tekstā – “*SGB IX*”) – Personu ar invaliditāti rehabilitācija un līdzdalība, 8. un 78. pants.

Saskaņā ar *AGG* darbinieku diskriminācija, tostarp vecuma dēļ, ir aizliegta. Izņēmuma kārtā ir pieļaujama dažāda attieksme konkrēta vecuma dēļ, ja attiecīgo profesionālo darbību būtības dēļ vai tajā sakarā, kurā tās veic, no šādas īpašības izriet īsta un izšķirīga prasība attiecībā uz profesiju (8. pants) vai ja dažādā attieksme ir objektīva un samērīga un attaisnota ar leģitīmu mērķi (10. pants). Diskriminācijas aizlieguma pārkāpuma gadījumā darba devējam ir jāatlīdzina nodarītais kaitējums vai – morālā kaitējuma gadījumā – jāsamaksā atbilstoša kompensācija naudā (15. pants).

Saskaņā ar *SGB IX* 8. pantu saistībā ar *SGB I* 33. pantu personas ar invaliditāti likumīgās vēlmes atbalsta pakalpojuma saņemšanai tiek ievērotas, ciktāl tās ir samērīgas. Turklāt tiek ņemti vērā arī atbalsta tiesīgās personas personīgie dzīves apstākļi, vecums, dzimums, ģimene, kā arī reliģiskie uzskati un pārliecība.

SGB IX 78. panta (“atbalsta pakalpojumi”) 1. punktā teikts: “Pašnoteiktas un patstāvīgas ikdienas uzdevumu veikšanas, tostarp dienas strukturēšanas nodrošināšanai tiek sniegti atbalsta pakalpojumi. Jo īpaši tie ietver pakalpojumus tādu vispārīgu ikdienas nodarbjū veikšanas nodrošināšanai, kā finanšu pārvaldība, sociālo attiecību veidošana, personīgās dzīves plānošana, līdzdalība kopienas un kultūras dzīvē, brīvā laika aktivitātes, tostarp sporta aktivitātes, kā arī medicīnisko un ārsta izrakstīto pakalpojumu efektivitātes garantēšana. Tie ietver saziņu ar apkārtējo vidi šajās jomās.”

Īss fakti un tiesvedības izklāsts

- 1 Atbildētāja piedāvā personām ar invaliditāti atbalsta pakalpojumus dažādās dzīves jomās (tā saukto personīgo atbalstu). Šie pakalpojumi tiek sniegti saskaņā ar *SGB IX* 78. panta 1. punktu.
- 2 2018. gada jūlijā atbildētāja publicēja darba piedāvājumu, saskaņā ar kuru 28 gadus vecā studente A. meklēja asistenti sievieti visām ikdienas dzīves jomām, kurai “ideālā gadījumā būtu jābūt vecumā no 18 līdz 30 gadiem”.
- 3 Uz šo darba sludinājumu pieteicās 1968. gada martā dzimusī prasītāja, kura saņēma atbildētājas atteikumu. Pēc nesekmīga ārpusstiesas prasījuma prasītāja vērsās pret atbildētāju tiesā ar prasību par kompensācijas samaksu saskaņā ar *AGG* 15. pantu

Pamatlietas pušu galvenie argumenti

- 4 Prasītāja uzskata, ka atbildētāja darbā pieņemšanas procesā esot viņu diskriminējusi vecuma dēļ, pretēji *AGG* prasībām, un tāpēc tai esot jāmaksā viņai kompensācija saskaņā ar *AGG* 15. pantu. Atbildētājas darba sludinājums, kas bija tieši adresēts asistentiem vecumā no 18 līdz 30 gadiem, rada pieņēmumu, ka viņa, prasītāja, neesot tikusi ņemta vērā pieteikšanās procesā sava vecuma dēļ un tāpēc tikusi diskriminēta. Atbildētāja arī neesot šo pieņēmumu atspēkojusi. Atšķirīgā attieksme vecuma dēļ atbalsta dienestā nekādā veidā neesot attaisnojama. Tas nav pieļaujams ne saskaņā ar noteikumu par īpašām profesionālajām prasībām (*AGG* 8. pants), ne saskaņā ar noteikumu par pieļaujamu atšķirīgu attieksmi vecuma dēļ (*AGG* 10. pants). Noteiktam vecumam atbalsta dienestā neesot nozīmes uzticības attiecību veidošanā; gluži pretēji, tādā gadījumā kā šis pusmūža personas personiskajam atbalstam personai ar invaliditāti varētu būt ievērojamas priekšrocības plašākās dzīves pieredzes dēļ. Ja atlases lēmums nebūtu ietvēris nelabvēlīgu attieksmi, darbs būtu bijis jāpiešķir viņai, prasītājai. Viņai esot pieredze un viņa esot bijusi ideāli piemērota izsludinātajam amatam.
- 5 Atbildētāja uzskata, ka iespējama nevienlīdzīga attieksme vecuma dēļ ir attaisnojama saskaņā ar *AGG* 8. pantu vai *AGG* 10. pantu. Atbalsta sniegšana skar ļoti personisku, visaptverošu ikdienas atbalstu, kas parasti nozīmē pastāvīgu un pilnīgu personas, kas izmanto asistentu, atkarību no asistenta un pastāvīgu kopā

būšanu. Konkrētajā gadījumā noteikts vecums ir izteikti personiska prasība atbalsta saņēmējas A. ļoti personisko vajadzību apmierināšanai, lai viņa kā augstskolas studente varētu adekvāti piedalīties sabiedriskajā dzīvē.

- 6 Ja personām ar invaliditāti ir nepieciešams personīgais atbalsts, esot jāņem vērā šo atbalstu saņemošās personas likumīgās vēlmes un subjektīvās vajadzības, kā tas noteikts *SGB IX* 8. pantā, jo personīgais atbalsts pastāvīgi ietekmē to privātās un intīmās dzīves sfēru. Ņemot to vērā, personas, kas saņem atbalstu, likumīgs lūgums izvēlēties personīgā atbalsta sniedzēju atbilstoši noteiktam vecumam ir uzskatāms par būtisku un izšķirošu profesionālo prasību *AGG* 8. panta izpratnē. Tas esot vienīgais veids, kā sasniegt *SGB IX* 78. pantā noteikto atbalsta pakalpojumu mērķi, kas izriet no personiskajām tiesībām, kuras aizsargā Pamatlikums. Prasība esot arī samērīga. Atšķirīga attieksme vecuma dēļ šajā gadījumā esot pieļaujama arī saskaņā ar *AGG* 10. pantu, jo tā esot objektīva un saprātīga, un pamatota ar leģitīmu mērķi, un līdzekļi personīgā atbalsta mērķa sasniegšanai esot piemēroti un nepieciešami.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 7 Ar atbildētājas atteikumu prasītāja tieši tās vecuma dēļ ir tikusi diskriminēta. Atbildētājas sagatavotā darba sludinājuma teksts, ar kuru tika meklēta persona vecumā no aptuveni 18 līdz 30 gadiem, pamato pieņēmumu, ka atteikuma iemesls (daļēji) bija prasītājas vecums. Atbildētāja šo pieņēmumu nav atspēkojusi.
- 8 Pastāv šaubas par to, kā prasītājas tiesības ir līdzsvarotas ar personas ar invaliditāti tiesībām. Saskaņā ar Direktīvas 2000/78/EK un Hartas 21. panta noteikumiem prasītāja kā darba meklētājs var pieprasīt efektīvu aizsardzību pret diskrimināciju vecuma dēļ. Personas ar invaliditāti, kuras, tāpat kā 28 gadus vecā studente A., meklē personīgo atbalstu, saskaņā ar Hartas 21. pantu var pieprasīt efektīvu aizsardzību pret diskrimināciju savas invaliditātes dēļ. Turklāt viņas pozīciju stiprina Hartas 26. pants.
- 9 Vācijā, lemjot par pakalpojumiem personām ar invaliditāti un sniedzot šos pakalpojumus, ir jāievēro atbalsta saņēmēja likumīgās vēlmes, ciktāl tās ir samērīgas. Tostarp jāņem vērā atbalsta saņēmēja personīgā dzīves situācija, vecums un dzimums. Tā ietvaros atbalsta saņēmēja persona var lemt par atbalsta sniedzēju un, konsultējoties ar viņu, par asistenta vai asistentes personu, par atbalsta pakalpojumu veidu, laikiem, vietu un kārtību.
- 10 Atbalsta saņēmēju vēlme un tiesības izvēlēties ir paredzētas, lai ņemtu vērā personu ar invaliditāti tiesības pēc iespējas patstāvīgāk un līdzatbildīgāk veidot savus dzīves apstākļus un stiprinātu attiecīgo personu personīgo atbildību un motivāciju līdzdarboties.
- 11 Tā kā personīgais atbalsts skar visas dzīves jomas un neizbēgami sniedzas dziļi tās personas, kurai nepieciešams atbalsts vai kura saņem atbalstu, privātās un intīmās dzīves sfērā – atkarībā no konkrētā gadījuma apstākļiem līdz pat atbalstam

personīgās aprūpes un higiēnas jomā, ieskaitot atbalstu tualetes apmeklēšanā un atbalstu uzvelkot un novelkot apģērbu, kā rezultātā asistentiem ir regulārs ieskats visās attiecīgās personas dzīves jomās, dažkārt arī jomās, kas citādi nav pieejamas tuviem draugiem vai radniekiem, saskaņā ar iesniedzējtiesas viedokli, lai garantētu cilvēka cieņu, personīgā atbalsta pakalpojumu gadījumā ir jārespektē un jākoncentrējas uz attiecīgās personas ar invaliditāti vēlmēm attiecībā uz savu dzīvesveidu. Tāpēc personām ar invaliditāti ir vajadzīga liela brīvība viņus pavadošo personu izvēlē. Tāpat kā cilvēkiem bez invaliditātes, viņiem ir jābūt izvēlei, ar kādu personu viņi vēlas dalīt savu dzīvi. Līdz ar to, pēc iesniedzējtiesas domām, personīgā atbalsta pakalpojumu gadījumā ir jārespektē attiecīgās personas ar invaliditāti vēlmes attiecībā uz noteiktu asistenta vecumu un dzimumu – ciktāl tas ir piemēroti konkrētajā gadījumā.

- 12 Tas rada jautājumu, vai Direktīvas 2000/78/EK prasībām atbilst, ja personas ar invaliditāti personīgā asistenta amata atlases procesā kā atlases kritēriju izvirza ar vecumu saistītu izvēli, lai gan saskaņā ar Direktīvas 2000/78/EK 2. panta 2. punkta a) apakšpunktu tieša diskriminācija vecuma dēļ ir aizliegta. Interpretējot direktīvu, ir jāņem vērā *CRPD* (Tiesas spriedums, 2019. gada 11. septembris, DW, C-397/18, EU:C:2019:703, 39. punkts), jo īpaši *CRPD* 19. pants, saskaņā ar kuru dalībvalstis nodrošina personām ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem iespējas izvēlēties dzīvesvietu un izlemt, kur un ar ko viņi dzīvo.
- 13 Būtu iedomājams, ka atšķirīga attieksme ir pieļaujama saskaņā ar **Direktīvas 2000/78/EK 4. panta 1. punktu**. Saskaņā ar to dalībvalstis var paredzēt, ka dažāda attieksme, kuras pamatā ir īpašība, kas saistīta ar jebkuru no direktīvas 1. pantā minētajiem iemesliem, tostarp vecums, neveido diskrimināciju, ja attiecīgo profesionālo darbību būtības dēļ vai tajā sakarā, kurā tās veic, no šādas īpašības izriet īsta un izšķirīga prasība attiecībā uz profesiju ar noteikumu, ka mērķis ir likumīgs un prasība ir proporcionāla.
- 14 Šajā ziņā vēl nav noskaidrots, vai personas ar invaliditāti pašnoteikšanās tiesību ietvaros izteiktā vēlme, lai persona, kas sniedz personīgo atbalstu, būtu vēlamajā vecumā, ir “īpašība” šīs tiesību normas izpratnē (attiecībā uz šo terminu iesniedzējtiesa cita starpā atsaucas uz Tiesas spriedumu, 2021. gada 15. jūlijs, *Tartu Vangla*, C-795/19, EU:C:2021:606, 32. punkts) un vai vecuma izvēle var būt būtiska un noteicoša profesionālā prasība. Varētu pastāvēt šaubas, ievērojot Tiesas judikatūru (spriedumi 2017. gada 14. marts, *Bouagnaoui* un *ADDH*, C-188/15, EU:C:2017:204, 39. un 40. punkts, un 2018. gada 17. aprīlis, *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 63. punkts), saskaņā ar kuru prasībai ir jābūt objektīvi nepieciešamai attiecīgās profesionālās darbības veida vai ar tās veikšanu saistīto nosacījumu dēļ, un attiecīgi, atšķirīgas attieksmes likumība ir atkarīga no tā, vai pastāv objektīvi pārbaudāma tieša saikne starp darba devēja noteikto prasību attiecībā uz profesiju un konkrēto darbību. Konkrētā vēlme katrā gadījumā nav vispārināma un kā tāda nav objektīvi iepriekš noteikta ar personīgā asistenta profesionālās darbības veidu vai tās veikšanas nosacījumiem. Attiecīgā vēlme ir balstīta uz subjektīvām prioritātēm attiecīgās personas individuālajam, pašnoteiktajam dzīvesveidam. Tomēr iesniedzējtiesas ieskatā ir būtiski ievērot šīs

pašnoteikšanās tiesības un atbilstoši tām izvēlēties personālu personīgajam atbalstam, ciktāl vēlmes ir pamatotas un samērīgas.

- 15 Turpinājumā iesniedzējtiesa jautā, vai tādā situācijā kā pamatlietā apskatītā var piemērot **Direktīvas 2000/78/EK 6. panta 1. punktu**, kas ļauj dalībvalstīm paredzēt, ka dažāda attieksme, kuras pamatā ir vecums, neveido diskrimināciju, ja attiecīgās valsts tiesību kontekstā tā ir objektīvi un saprātīgi attaisnota ar likumīgu mērķi, un ja šā mērķa sasniegšanas līdzekļi ir atbilstīgi un vajadzīgi. “Legitīms mērķis” varētu būt personas ar invaliditāti tiesības pēc iespējas patstāvīgi un neatkarīgi veidot savus dzīves apstākļus un stiprināt attiecīgās personas personīgo atbildību un motivāciju piedalīties. Turklāt rodas jautājums, kādas prasības būtu jāievēro attiecībā uz piemērotības un nepieciešamības pārbaudi.
- 16 Iesniedzējtiesa norāda, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība, lemjot, kādu konkrēto mērķi tās vēlas sasniegt, un nosakot piemērotus pasākumus, ar kuru palīdzību tos var īstenot, tomēr ievērojot, ka tā rezultātā nedrīkst tikt atņemta jēga diskriminācijas vecuma dēļ aizlieguma principa īstenošanai (skat. tostarp spriedumus, 2021. gada 3. jūnijs, *Ministero della Giustizia [Notare]*, C-914/19, EU:C:2021:430, 30. punkts un 2010. gada 12. oktobris, *Ingeniørforeningen i Danmark*, C-499/08, EU:C:2010:600, 33. punkts).
- 17 Turpinājumā iesniedzējtiesa norāda, ka saskaņā ar **Direktīvas 2000/78/EK 7. pantu**, lai nodrošinātu pilnīgu vienlīdzību praksē, vienlīdzīgas attieksmes princips nekavē nevienu dalībvalsti paredzēt vai saglabāt īpašus pasākumus, lai novērstu trūkumus vai kompensētu trūkumus, kas saistīti ar jebkuru no 1. pantā minētajiem iemesliem. Saskaņā ar valsts tiesību normu, ar ko īsteno Direktīvas 2000/78/EK 7. pantu, atšķirīga attieksme ir pieļaujama ne tikai attiecībā uz vienlīdzību profesionālajā dzīvē, bet arī vispār, ja konkrēta iemesla dēļ esošie trūkumi tiek novērsti vai līdzsvaroti ar piemērotiem un atbilstošiem pasākumiem. Šajā ziņā pastāv šaubas, vai Direktīvas 2000/78/EK 7. pants, ciktāl šis noteikums ir jāsaprot, ņemot vērā *CRPD* 19. pantu un *CRPD* pamatā esošo, uz cilvēktiesībām balstīto pieeju, kā arī Hartas 1., 7., 21. un 26. pantā paredzētās garantijas, var būt nozīmīgs, lai attaisnotu diskrimināciju vecuma dēļ tādā gadījumā kā pamatlietā apskatāmais, arī tad, ja personīgais atbalsts šajā gadījumā nav paredzēts vienlīdzības sasniegšanai profesionālajā dzīvē. Šajā ziņā iesniedzējtiesa norāda uz to, ka *CRPD* 5. panta 4. punktā skaidri ir atļauti īpaši pasākumi, kas ir nepieciešami, lai paātrinātu vai sasniegtu personu ar invaliditāti faktiski vienlīdzību, un uz Tiesas 2017. gada 9. marta spriedumu, *Milkova* (C-406/15, EU:C:2017:198, 48. un turpmākie punkti).
- 18 Direktīva 2000/78/EK saskaņā ar tās **2. panta 5. punktu** galu galā neietekmē valsts tiesību aktos paredzētos pasākumus, kas demokrātiskā sabiedrībā ir nepieciešami, tostarp, lai aizsargātu citu personu tiesības un brīvības. Saskaņā ar Tiesas judikatūru Direktīvas 2000/78/EK 2. panta 5. punktā minētos iemeslus, piemēram, citu personu tiesību un brīvību aizsardzību, var uzskatīt par iespējamu “attaisnojumu” (skat. spriedumu 2019. gada 22. janvāris, *Cresco Investigation*, C-

193/17, EU:C:2019:43, 52. punkts). Ņemot to vērā, iesniedzējtiesa vēlas uzzināt, vai no Direktīvas 2000/78/EK 2. panta 5. punkta var izrietēt attaisnojums prasītājas diskriminācijai viņas vecuma dēļ tādā gadījumā kā pamatlietā.

- 19 Arī šajā ziņā ietekme varētu būt fakts, ka personīgā atbalsta dienestiem ir jāievēro cilvēku ar invaliditāti tiesības uz neatkarību un autonomiju. Tā kā personai bez invaliditātes 28 gadīgās studentes A. vecumā neapšaubāmi ir iespēja patstāvīgi izlemt, ar kāda vecuma cilvēkiem pavadīt ikdienas dzīvi, iesniedzējtiesas ieskatā arī personai ar invaliditāti būtu jāgarantē šāda brīva izvēles iespēja pieņemt lēmumus arī attiecībā uz personīgo atbalstu. Saskaņā ar *CRPD* preambulu personām ar invaliditāti tiek garantēta pilnīga cilvēktiesību un pamatbrīvību izmantošana bez diskriminācijas. Turklāt saskaņā ar *CRPD* 1. pantu ir jāveicina, jāaizsargā un jānodrošina, lai visas personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības. Tāpat jāveicina arī tām piemītošās cieņas ievērošana. Ņemot vērā iepriekš minēto, iesniedzējtiesa vēlas uzzināt, vai tas tādējādi arī attiecas uz tiesībām izteikt vēlmes un veikt izvēli attiecībā uz vecumu, veicot atlasi personīgā asistenta amatam. Arī šajā jautājumā īpaša nozīme varētu būt Hartas 1., 7., 21. un 26. pantā paredzētajām garantijām.

DARBA VĒRŠ